

Dağlık Kilikia Deniz Kıyısı Arkeolojisi Projesi: Ön Rapor 2004

The Rough Cilicia Maritime Archaeological Project in 2004: A Preliminary Report

Cheryl WARD

Dağlık Kilikia Arkeolojik YüzeY Araştırmaları Projesi on seneyi aşkın bir süredir yok olan arkeolojik kaynakları sistematik şekilde değerlendirmeye başlamıştır. Proje çalışmalarıyla elde edilen bilgilerden, yörede yavaş ve kırsal bir ekonominin doğduğu ve korsanlar tarafından birden alevlendirildiği, Pompeius'un korsanlara karşı zaferinden sonra güçlü bir bölgesel sistem haline geldiği anlaşılmaktadır. 2004 yılında yazar tarafından yüzeY araştırmasının, sualtı arkeolojik araştırmalarını da içeren deniz kıyısı bileşeni hayata geçirilmiştir. 14 - 28 Temmuz 2004 tarihleri arasında gerçekleşen birinci sezonda demir atma yerleri ve muhtemel limanlar değerlendirilmiş; tersane ve liman yapılarına ait kalıntılar aranırken küçük bir akustik araştırma da yapılmıştır.

Bu yazıda Pamphylia Körfezi'nin güneydoğu kıyısında lotape ile Kalıdran Burnu arasındaki kesimde ele geçirdiğimiz buluntular hakkında kısa bir rapor sunulmaktadır. Projenin başkanlığını Prof. Dr. Cheryl Ward, yardımcılığını Prof. Dr. Nicholas Rauh yürütmüş ve Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcisi olarak Gülnaz Savran katılmıştır. Amerikalı, Türk, Kuzey Kıbrıslı ve Norveçli öğrenciler ve arkeologların yanı sıra sualtı fotoğrafçısı ve kameramanı Hakan Öniz de çalışmalara katılmıştır.

Çalışmamız, sidescan sonarın yanı sıra arkeologların arkeolojik siteleri saptamak ve antik demirleme bölgelerini incelemek amacıyla dalarak veya şnorkelle görsel araştırmalarına dayanmaktadır. Ekip, Derin 2 adlı tekneden 25 m.'ye kadar toplam 127 dalış yapmıştır. Ben Koziol, eser konumları için yapılan GPS ölçümleri kullanılarak bir GIS haritası hazırlamıştır (Res. 1). Buluntuları temsil edecek türden, tehlikede veya etütlük eserler

More than ten years ago, the Rough Cilicia Archaeological Survey Project began its systematic evaluation of the disappearing archaeological resources which document the rise of a slow, rural economy that was "jumpstarted" by pirates and then, following Pompey's triumph over the pirates, surged to become a strong regional system. In 2004, I began the survey's maritime component, consisting of an underwater archaeological survey. Our first season, from July 14th to 28th, assessed the anchorages and the likely harbors, seeking the remains of shipyards and harbor structures, and incorporating a limited acoustic survey.

This paper presents a preliminary report of our findings along the southeastern coast of the Bay of Pamphylia between lotape and Kalıdran Burnu. The project was directed by Prof. Dr. Cheryl Ward, in collaboration with Prof. Dr. Nicholas Rauh, under the supervision of the Ministry of Culture and Tourism and representative Gülnaz Savran. An international team of American, Turkish, North Cypriot and Norwegian students and archaeologists and underwater photographer and videographer Hakan Öniz participated in the survey.

The survey relied on sidescan sonar and visual survey by archaeologists diving and snorkeling to identify archaeological sites and to investigate ancient anchorages. The team made 127 dives to depths of up to 25 m from the boat Derin 2. GPS measurements of the location of artifacts were used to create the GIS map made by Ben Koziol (fig. 1). Representative, endangered, and diagnostic artifacts were recovered from

Res. 1 Araştırma alanının GIS temelli haritası, denizsel ve karasal arkeolojik bulgular hakkında hassas bilgi sağlıyor (Harita: N. Rauh).

Fig.1 GIS-based map of the survey area provides precise information of maritime and terrestrial archaeological finds (Map by N. Rauh).

çeşitli alanlardan çıkartılarak, en önemli buluntuların Alanya Müzesi'nce devralınması öncesi ve sonrasında tatlı suda birincil tuz giderme konservasyonuna tabi tutulmuş ve mekanik temizleme işlemleri yapılmıştır.

Birincil sonuçlar arasında Antiokheia ad Kragum'un antik limanının yerinin saptanması ile lotape, Halil Limanı, Cipciklikaya ve Kalın Burnu'ndaki çapalamaların belgelenmesi sayılabilir. Diğer lokasyonlarda şnorkelle araştırma yapılmış ve Bıçkıcı Çayı ile Kalın Burnu arasında sidescan sonar taraması gerçekleştirilmiştir.

Antiokheia ad Kragum ve Civarındaki Demirlemeler

Antiokheia ad Kragum'un antik limanı, kalenin ve Güney köyünün kuzeybatısında saptanmıştır (Res. 2). Bu konum Lindley Vann tarafından 1970'lerde önerilmiştir. Ekibimiz

several sites and received initial conservation treatment of desalination in fresh water and mechanical cleaning before and after the Alanya Museum began to curate the most significant finds.

Primary accomplishments included locating the ancient harbor of Antioch ad Cragum and documenting the anchorages at lotape, Halil Limanı, Cipciklikaya, and Kalın Burnu. Additional snorkel surveys were carried out at other locations and a side-scan sonar survey was conducted between the Bıçkıcı Çay and the Kalın Burnu.

Antioch ad Cragum and its Anchorages

Antioch's ancient harbor was identified to the north-west of the kale-castle and the modern village of Güney (fig. 2). Lindley Vann first suggested this identification in the 1970s, and we made this major anchorage our primary focus. On the first day, the number of anchors and other remains of seaborne traffic made it clear that Vann's suggestion was correct. Antioch's harbor is large (1.2 x 0.6 km), complex, and incorporates four separate coves in the main region, in addition to nearby anchorages both south and east of the kale. More than 30 stone weights and anchors, three lead stocks from wooden anchors, and nearly 20 iron anchors representing the period from the early Roman through to the Ottoman period (c. 17th century) were located. The stone weights and anchors discovered probably represent both ancient seafaring and local fishing activities over a long period of time. The lead stocks date from the late 2nd century BC to the 1st century

Res. 2 Antioch'taki çapalama kompleksi, burunlar üzerindeki ana yerleşimin her iki tarafında limanlar ve güvenli demirleme yeri içeriyor. Bizans Kalesinden çekilmiş bu fotoğrafta kuzey çapalamanın yaklaşık yarısı görülebiliyor (Foto: C. Ward).

Fig. 2 The anchorage complex at Antioch includes harbors and secure moorings on both sides of the main settlement area located upon elevated promontories. About half of the northern anchorage is visible in this view from the Byzantine castle (C. Ward photo).

de bu büyük çapalama merkezini birinci hedef olarak belirlemiştir. Daha ilk günde saptanan çapaların sayısı ve deniz trafiğine ait diğer bulgular Vann'ın önerisinin doğruluğunu kanıtlamıştır. Antiokheia limanı büyük (1.2 x 0.6 km) ve karmaşık olup kalenin kuzey ve güneyindeki çapalamaların haricinde yalnızca ana bölgede dört ayrı koydan ibarettir. 30'dan fazla taş ağırlık ve çapa, ahşap çapalara ait üç adet kurşun çipo ve yaklaşık 20 adet demir çapa Erken Roma Dönemi'nden Osmanlı Dönemi'ne (yaklaşık 17. yy.) kadar geniş bir zaman dilimine aittir. Bulunan taş ağırlıklar ve çapalar muhtemelen hem antik denizciliği hem de yerel balıkçılığı temsil ediyor olmalıdır. Kurşun çipolar İ.Ö geç 2. yy. ile İ.S 1. yy. arasına ait olup yalnızca Antiokheia limanının kuzeybatı koyunda ele geçmiştir. Geç Roma'dan Osmanlı'ya kadar geniş bir zaman dilimine ait demir çapalar genellikle 4. ila 10. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

Antiokheia'nın hemen güneyinde ve görüş sahası içinde Cıpcıklıkaya adında küçük bir adacık vardır. Ada ile anakara arasında kuvvetli bir akıntı olmasına karşın burasının binlerce yıldır çapalama alanı olduğu, yalnızca iki dalışta saptanan 6. yy'dan 17. yy'a kadar tarihlenen çok sayıda demir çapa ve İ.Ö 5.-4. yy.'a ait bir ahşap çapa çiposunun kurşun nüvesi, Geç Bizans veya Selçuklu amforası, 13. yy.'a ait Bizans amfora kulp ve boyunları ve bir çok başka fragmandan anlaşılmıştır. Yaklaşık 1 km daha güneydoğudaki Kalın Burnu da orada bulunan Orta Bizans demir çapası ve taş çapalardan anlaşıldığı üzere küçük gemilerin demirlemesine yarıyordu.

Bu çapaları fotoğraflama ve ölçme yoluyla belgelemenin yanı sıra deniz tabanındaki seramik fragmanlarından temsili bir grup da incelenmiştir. Bunların arasında, bu tür kaplarda şarap taşındığı zaman uygulandığı üzere, içleri yoğun şekilde ziftlenmiş bir adet Zemer tip 41 ve muhtemelen bir adet Will tip 10 taşıma amforasına ait üst kısımlar dikkat çekicidir.

Sezonun en dikkat çeken buluntusu, Fotoğrafçımız H. Öviz'in Antiokheia ad Kragum'da merkez limanda kayaya hafifçe yapışmış halde bulunduğu kanatlı at biçiminde küçük bir tunç soket olmuştur (Res. 3). Şaha kalkmış at ve soket 22.2 cm uzunluğunda olup orijinalde dikdörtgen biçimli ahşap bir kalasa takılı olmalıdır. Atın başında küçük başlık biçimli bir miğfer bulunmaktadır. Miğferin tepesinde, alınıktaki stilize bir rozetin üzerinde başlığa tutunan pençelere sahip bir avcı kuşun alt bacağı görülmektedir. Genel olarak diğer Grek ve Roma Dönemi Pegasus betimlerine göre kanatlar daha

Res. 3 Muhtemelen antik bir gemiyi bezeyen küçük, tunçtan kanatlı at (Foto: J. Gundersen).

Fig. 3 A small bronze winged horse, probably forming a part of the ornamentation of an ancient ship (J. Gundersen photo).

AD and were found only in the northwest cove of Antioch's harbor. The iron anchors dating from the late Roman through to the Ottoman periods, come mainly from the 4th to the 10th centuries AD.

Just south of Antioch ad Cragum and within easy view of it is a small island named Cıpcıklıkaya. Although a strong current runs between it and the mainland, it has clearly been an anchorage for thousands of years, as in only two dives, we located a number of iron anchors from the 6th to the 17th centuries AD and the lead core from a 5th-4th c. BC wooden anchor stock, in addition to a late Byzantine or Selcuk amphora, 13th c. AD Byzantine amphora handles and necks, and many other shards. Kalın Burnu, about 1 km further southeast, provided anchorage for small boats, as is shown by the middle Byzantine iron anchor and the stone anchors that were found there.

In addition to documenting these anchors through photography and measurements, we also examined representative ceramic shards found on the surface of the sea floor. Most notable amongst these are the upper parts of a Zemer type 41 and probably a Will Type 10 transport amphoras heavily coated with pitch on the interior, a practice common when wine was shipped in these jars.

The most spectacular find of the season was made at Antioch ad Cragum. Photographer Öviz discovered a small bronze socket decorated in the form of a winged horse (fig. 3) lightly concreted to a rock in the central

kısadır. Kısa kanatlar ise özel bir siyasi veya kültürel gruba atfedilememektedir. Üslubu geç Hellenistik veya çok erken Roma Dönemi sanatını akla getirmesine karşın sokette ele geçen ahşap üzerinde yapılacak incelemeler daha kesin bir tarihleme yapmamızı sağlayabilecektir.

Kale Burnu'nun dibindeki basamakların yakınında da çeşitli boylarda çivi, kırık bir sap, bir alet olabilecek küçük bir altıgen mil, bir kısmı halen bu taşlaşmış kurşun kılıfın fragmanları arasında duran küçük iri başlı çiviler ile bir başka taşlaşmış tunç ve kurşun obje grubu saptanmıştır. Bu buluntu grubunu İ.Ö 2. - 1. yy.'da bir deniz kazasının enkazı olarak tarihlemek mümkündür. Çünkü bu tarihten sonra yaygın olarak demir çiviler kullanıldığı bilinmektedir.

Halil Limanı ve Iotape

Şnorkelli bir ön taramadan sonra, halen yerel balıkçılar tarafından kullanılan Halil Limanı çapalama alanında yaklaşık 20 kadar taş ağırlık ve demir çapa belgelenmiştir. Buradaki bulgular arasında, limanın batı kıyısındaki bir burnun dibinde taşlaşmış halde saptanan tam halde, bir erken Roma çapası sıra dışı sayılabilir (Res. 4).

Antalya Müzesi'nde üslenen Hakan Önez ve AASM üyeleri Iotape'yi 2001, 2002 ve 2003 yıllarında ziyaret etmiş ve gerçekleştirdikleri kurtarma operasyonunda 12 adet taş ağırlık, çapa ve kurşun çapa parçası

harbor. The rampant horse and socket are 22.2 cm long and originally were attached to a rectangular wooden timber. The horse wears a small, cap-like helmet, topped with the lower leg of a raptor (bird of prey) with talons gripping the cap above a stylized rosette on its forehead. Its wings are short in comparison to most other Greek and Roman depictions of Pegasus, and the short wings cannot be specifically linked to any particular political or cultural group. The style is representative of Late Hellenistic or very early Roman art but further research on the wood found in the socket may help to date the find more precisely.

Another small concretion of bronze and lead objects was located near the stairs at the base of the castle point (kale burnu). It includes nails of several sizes, a broken handle, a hexagonal shaft that may be a tool, and small tacks, some of which are still in the lead sheathing fragments preserved within the concretion. It is likely to date to the 2nd-1st century BC, the remains of a shipping accident, as after this date, iron nails were more commonly used.

Halil Limanı and Iotape

After an initial snorkel survey, the archaeological team documented nearly 20 stone weights and iron anchors at the Halil Limanı anchorage, still used by local fishermen. Most unusual here is a complete early Roman anchor concreted to the base of a point on the west side of the harbor (fig. 4).

Res. 4 2004 yılı çalışmaları sırasında saptanan yaklaşık 100 çapanın çoğunluğu, bu resimde görülen ve Halil Limanında bir kayalığın dibine yapışmış, 1. yüzyıla ait 1 metre boyundaki sağlam çapa örneği gibi küçükçedir.

Fig. 4 Most of the nearly 100 anchors located in the 2004 survey were relatively small like this intact, 1-m-long example from the first century, concreted to the base of a rock outcrop at Halil Limanı (H. Önez photo).

çıkartmışlardı. Ekibimiz tarafından burada 2004 yılında yapılan çalışmada hem şnorkelli hem de dalarak araştırma gerçekleştirilmiş ve sudaki kırık sütun parçaları, taş ağırlıklar ve çapaların yanı sıra antik bir limana ait kalıntılar olabilecek sıra dışı bir sualtı oluşumu belgelenmiştir. Deniz yüzeyinden 6 metre aşağıda bulunan bu kalıntılar tabandan 3.5 m. yükselmektedir. Kırık seramikler ve büyük kırma taşlar bu yapı alanı dahilinde bol miktarda görülmektedir. Denizin içine doğru 65 m. uzanan bu yapı hakkında yorum yapmak için henüz erkendir.

Sonuçlar

Pamphylia Körfezi'nin doğu kısmı, geçen binlerce yılda erozyon ve müteakip sedimentasyondan çok etkilenmiştir. Ancak 100'den fazla taş ve demir çapa ve diğer objeler, bölgenin diğer denizlerle ekonomik bağlarının gelişimini tanımlamaya yardımcı olmaktadır. Karada uzun süredir gerçekleştirilmekte olan araştırmaların sonuçlarını destekleyen denizle ilgili kronolojik göstergeler özellikle önemlidir. Artan deniz ticareti, bölgede korsanların faaliyette bulunduğu dönemle tamamen çakışmaktadır. Şarap ve zeytinyağı gibi tarımsal üretim fazlasının gelişmesi, aynı döneme ait çapa ve taşıma amforalarıyla desteklenmektedir. Bulgularımızı geliştirmek amacıyla 2005 ve 2006'da çalışmalarımızı sürdürmeyi planlıyoruz.

Teşekkür

Bana b"Grabhaus"u araştırmaya katılma fırsatını sağlayan Purdue Üniversitesi'nden Nicholas Rauh ve Dağlık Kilikia Arkeolojik Yüzey Araştırması Projesi'nin eş-başkanlarına teşekkür ediyorum. Deniz kıyısı projesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ve temsilcisi Gülnaz Savran'ın büyük destek ve yardımlarıyla gerçekleşmiştir. Tamamen gönüllü Amerikalı, Türk, Kuzey Kıbrıslı ve Norveçli öğrencilerden ve AASM ve Doğu Akdeniz Üniversitesi'nden sualtı kameramanı Hakan Öviz'den oluşan uluslararası ekibimize müteşekkirimiz. 2004 yılı çalışmaları National Science Foundation (Ulusal Bilim Vakfı) Grant BCS-0240211, Florida Eyalet Üniversitesi ve Deniz Arkeolojisi Araştırma Fonu ve yine adı geçen üniversitenin Akademik Dalış Programı tarafından sağlanan dalış ekipmanı, ve Doğu Akdeniz Üniversitesi tarafından sağlanan kamera ekipmanı ile cömert şekilde desteklenmiştir.

Hakan Öviz and members of the AASM based at the Antalya Museum visited Iotape in 2001, 2002, and 2003, conducting a salvage operation to remove 12 stone weights and anchors and lead anchor parts. Our visit there in 2004 included both a snorkel survey and diving to further document broken column pieces in the water, stone weights and anchors, and an unusual underwater formation that may be the remains of an anciently constructed harbor structure. Currently 6 m beneath the sea, it rises about 3.5 m above the seabed. Broken ceramics and large cobbles are abundant within what seems to be its concrete construction. Further analysis and examination of this 65-meter-long extension into the sea is required before it can be fully interpreted.

Conclusions

The eastern portion of the Bay of Pamphylia has suffered from a great deal of erosion and subsequent sedimentation over millennia, but more than 100 stone and iron anchors and other artifacts help to describe the development of the region's economic links to other maritime regions. Of particular significance are the maritime chronological indicators that support the results of the long-term terrestrial survey. Increased seaborne commerce is indicated at the exact same time that the pirates were operating in the region, and the development of surplus agricultural crops such as wine and olive oil is accompanied by increased numbers of anchors and transport amphora dating from this same period. Additional survey work is planned in 2005 and 2006 to build upon these discoveries.

Acknowledgments

I thank Nicholas Rauh of Purdue University and the co-directors of the RCASP for the opportunity to join them in this research. The maritime project relied on the strong support and assistance of the Ministry of Culture and Tourism and its representative Gülnaz Savran. We are particularly grateful to our all-volunteer international team of American, Turkish, North Cypriot and Norwegian students and archaeologists and our underwater videographer Hakan Öviz of AASM and Eastern Mediterranean University. The 2004 survey was generously funded by a National Science Foundation Grant BCS-0240211, Florida State University, and the Nautical Archaeology Research Fund at FSU, with equipment supplied by the Academic Diving Program at Florida State University and camera equipment from the Eastern Mediterranean University.